

Istraživačko dokumentacioni centar
Research and Documentation Center
Sarajevo

Nacionalne konsultacije sa mladima o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine u Bosni i Hercegovini, 27. juna 2007.

Nacionalne konsultacije sa mladima Bosne i Hercegovine održane su 27. juna 2007. godine u prostorijama Istraživačko – dokumentacionog centra u Sarajevu.

Skup je otvorio Mirsad Tokača sa izlaganjem o regionalnom konsultativnom procesu tri partnerske organizacije, IDC, Dokumente i FHP-a. Istakao je stav da tri organizacije zagovaraju regionalni pristup u suočavanju sa prošlošću, ali u taj proces žele da uključe što veći broj grupa i organizacija. Motivacija da se mladi u regionu uključe u proces je u zaključku da proces suočavanja sa prošlošću i odgovornost i leži na mladima u regionu da ga podrže, da ga pomognu radi njihove budućnosti. Mladi su pozvani da kažu kako vide prošlost, kako ga izmestiti iz države u civilno društvo i kako na osnovu toga graditi sisteme novih vrednosti.

Marijana Toma iz FHP je ukratko govorila o mehanizmima za utvrđivanje i kazivanje istine, formalnim i neformalnim, uz kratke primere za jedne i druge. Tokom obraćanja, istakla sam koliko proces utvrđivanja odgovornosti gubi na svojoj celokupnosti ukoliko nije praćen adekvatnim procesom utvrđivanja i kazivanja istine.

Dejana Grbić iz Inicijative mladih za ljudska prava je istakla svoje iskustvo rada sa mladima – proces suočavanja sa prošlošću se ne može raditi na lokalnom nivou, jer zatvaranje u nacionalne ili etničke zajednice ne vodi ničemu. Iz svog iskustva, Dejana Grbić je istakla problem da mladi prvo ne znaju kako da dođu do znanja o prošlosti, pogotovo u manjim sredinama, da nemaju potrebna znanja o suočavanju sa prošlošću i modelima tranzicione pravde, i da imaju problem izgradnje poverenja jedni sa drugima.

Jan Kulenović (OIA) je istakao da je omladinske organizacije 'pioniri' u regionalnom povezivanju – to su prve grupe koje su se povezale nakon završetka konflikta i to je nešto na čemu treba graditi regionalnu saradnju. Omladinske organizacije predstavljaju dobar resurs, ali 95% mladih nije uključeno u njihov rad, i podložni su konzervativnim uticajima svojih lokalnih sredina. Stoga ciljna grupa za ove tri organizacije moraju biti ne omladinske organizacije, niti njihova mreža, već upravo pojedinci koji su van tih organizacija. Takođe, da bi se mladi što više i aktivnije uključili u proces suočavanja sa prošlošću bitno je delovati kroz institucije – odnosno, kroz obrazovni sistem. Pored toga, da bi ovaj proces imao više uspeha kod mladih potrebno je utvrditi metodologiju samog procesa – odnosno učiniti ga youth friendly. Mladima je tema prošlosti odbojna,

ispolitizirana, i zato se mora izabrati metodologija koja će im probuditi interes – možda treba izabrati akcijski pristup. Mladi treba da budu uključeni u male akcije koje će dotaći ovu temu suočavanja sa prošlošću.

Jelena Kuzmanović (QPSW) je u svojoj diskusiji istakla da je tema suočavanja sa prošlošću bolna, jer podrazumeva procese kajanja i straha, nebitno od toga koliko godina imate i da li ste bili dovoljno stari da učestvujete u konfliktu. Ono što je bitno za ovaj proces je da verifikovane činjenice moraju biti prezentovane na specifičan način a ne kao do sada. Iako samo NVO zaista rade na ovom procesu, on mora biti institucionalizovan, i angažovanje mladih pre svega u ovom procesu se može postići kroz formalnu edukaciju. Mediji takođe moraju igrati važnu ulogu u ovom procesu.

Belma Đekić (JAN) je istakla da jedan od najvećih problema zašto mladi nisu više angažovani u ovom procesu leži u činjenici da mi od njih tražimo da preispitaju ulogu svojih roditelja u prethodnim konfliktima, dok najveći broj njih, bar u BiH još uvek živi u vrlo tradicionalnim sredinama. Ono što može pomoći u većem angažovanju mladih je svakako upotreba video dokumentacije koja postoji o prethodnim ratovima, izjave žrtava, filmovi o Tribunalu, jer mladi najviše reaguju na to. Takođe, ne treba se fokusirati samo na studente, treba se fokusirati i na srednjoškolski uzrast.

Kenan Uštović (Forum mladih) se u svom obraćanju složio sa Belmom Đekić oko starosne granice mladih koji treba da se angažuju u procesu suočavanja sa prošlošću. Takođe, bitno je da ono što se utvrdi kao istina uđe u edukativne materijale za sve mlade u regionu.

Predstavnica Civitasa Ivana Krstić je navela da je osnovni problem uravo u tome što država ne podržava proces suočavanja sa prošlošću i samim tim, mogućnost uspeha ovog procesa je bitno smanjena. Da bi se mladi angažovali u većem broju mora se izabrati multidisciplinarni pristup koji će im omogućiti kako da u procesu učestvuju pasivno, odnosno da primaju znanja i informacije, tako i aktivno, odnosno da doprinesu oni sami ovom procesu.

II sesija

U uvodu sesije, predstavnika FHP je govorio o nezvaničnim i zvaničnim mehanizmima za utvrđivanje istine.

Jan Kulenović (OIA) je istakao da je tema o mehanizmima za utvrđivanje istine mora biti prilagođena mladima, da se mora izabrati način i pristup, s obzirom da je tema bolna, da postoji i psihički momenat, razbijanje određenih vrednosti i predrasuda. Mladi su heterogena grupa, ima dosta razmimoilaženja na liniji, ruralno-urbano, tradicionalno-moderna, itd. I o ovim aspektima se mora voditi računa kada se razmišlja o angažovanju mladih u ovom procesu. Takođe, mladima čitava ta priča o suđenjima za ratne zločine nije interesantna, njima je mnogo važnija i bitnija priča žrtvava i na tome se mora insistirati, ako se mladi hoće angažovati u procesu utvrđivanja istine. Mora se ići na konkretne priče, od konkretnih pojedinih slučajeva osoba koje žive tu oko nas, pa tek onda ići ka utvrđivanju konteksta. Da bi ovaj proces zaživio, moraju se koristiti mediji i umetnost, jer je ona bliska mladima. Takođe, uspehu bi doprinela i integracija brazovnih

sistema, peer to peer edukacija, vannastavne aktivnosti, ako ne može drugačije. Mladi se mogu motivisati i takmičenjima, možda na temu suočavanja sa prošlošću, ili eseja o ljudskim pravima. Kulenović je takođe istakao da bi on izbacio političare iz čitavog procesa, jer i oni sami nisu zainteresoavni da učestvuju u ovome, budući da davanje javnog glasa za proces suočavanja za njih znači manje glasova na izborima.

Nedim Kulenović (Pravni fakultet) je istakao da se on ne slaže sa prethodnim izlaganjem u pogledu neangažovanja političara koji bi mogli samo da ispolitizuju proces suočavanja sa prošlošću, naime, oni su ključ ovog procesa i ovakav proces mora biti podržan od strane države. Pored toga, treba motivisati škole, jer istina o konfliktim apsolutno mora biti uključena u edukacijske materijale. Ako ostane vlasništvo samo NVO, to neće biti prihvaćena istina. Nisam siguran koliko suđenja za ratne zločine doprinose istini, potpunoj istini, kad se oni bave samo pojedinačnim slučajevima. Ono što je meni bitno u tranzicionoj pravdi, to je da ne može samo jedan mehanizam da bude najbolji, treba pronalaziti različite mehanizme koji će pomoći utvrđivanju celokupne istine i doprineti potpunijoj pravdi za žrtve u cijelom regionu.

Edin Čolić (Mladi liberali) je istakao da je za njega, kao mladog čoveka prvo bitno zašto mi hoćemo pričati o prošlosti, zbog čega je to bitno mladima, da li zato što mi hoćemo da živimo zajedno i zajedno da utvrdimo istinu. On mogućnost da se više mladih angažuje vidi pre svega u širenju mreže organizacija koje se bave suočavanjem sa prošlošću.

Jelena Kuzmanović (QPSW) Cilj procesa suočavanja sa prošlošću jeste stvaranje narušenog poverenja i uspostavljanje nekakvog pomirenja, kako jedni sa drugima, tako i sa sopstvenom prošlošću ali i problematičnom istinom. Da bi se to postiglo, neka forma mehanizma za utvrđivanje istine mora da se organizuje, ali i tu se mora voditi računa o određenim stvarima. Metodologija rada tog mehanizma mora biti pažljivo smišljena kako ne bi ugrozila one koji će u tom eksperimentu učestvovati, tu prvenstveno mislim na držtve. Drugo, mora se apsolutno poštovati regionalni pristup. Mora se raditi na širenju empatije prema žrtvama drugih strana, npr. u BiH ja mislim da ne postoji dovoljna empatija prema žrtvama Kosovskim Albancima, i to se mora promeniti. Mladi se u taj proces mogu uključivati na različite načine, kroz aktivizam, neke volonterske akcije, ili da posećuju mesta stratišta, što bi za njih bilo dragoceno da vide.

Ivana Krstić iz Civitasa je izjavila da organizacija tog mehanizma mora biti velika i komplikovana a da je način uključivanja mladih u to da ih motiviraju mediji kroz korištenje javnih svedočenja, takođe, treba iskloristiti poznate da skrenu pažnju na proces, kao npr.što UN koristi ambasadore dobre volje.

Mirsad Tokača se složio sa idejom da se suočavanje sa prošlošću može najbolje promovisati kroz izjave žrtava i u skladu sa tim, upoznao učesnike sa projektom usmene istorije, pozvavši prisutne da i oni počnu da snimaju intervjue, kako sa žrtvama, tako i o samima sebi i sopstvenim iskustvima u ratu.

Nedim Kulenović (Pravni fakultet) je rekao da on smatra da taj mehanizam koji se bude osnovao apsolutno mora da ima svu moguću medijsku pažnju i da treba saslušanja žrtava prikazivati na televiziji stalno u udarnim terminima kao u južnoafričkom slučaju.

Zaključci:

1. Obrazovni sistem je izuzetno važan za pristup mladima i moraju se sadržaji vezani za suočavanje sa prošlošći implementirati u edukacione materijale.
2. Pored toga, i predmet ljudska prava mora biti deo formalnog edukacionog sistema.
3. Mladi se mogu podstaknuti za učešće u procesima suočavanja sa prošlošću i većim učešćem medija.
4. Uključivanje političara u proces može rezultirati većim uključivanjem mladih u proces suočavanja sa prošlošću.
5. Mladi moraju imati pristup činjenicama o prošlosti i mogućnost njihovog prenošenja drugima, kroz peer to peer edukaciju.

Organizaciju skupa uradio je Istraživačko-dokumentacioni centar. Na skupu je bilo prisutno 9 učesnika (ne računajući predstavnike organizatora IDC, i jednog predstavnika FHP)– Jelena Kuzmanović, QPSW, Edin Čolić, Mladi liberali, Kenan Uštović, Forum mladih – Ekonomski fakultet, Azra Karabašić, JAN, Belma Đekić, JAN, Ivana Krstić, Civitas, Jan Kulenović, Omladinska informativna agencija, Nedim Kulenović, Pravni fakultet i Dejana Grbić, Inicijativa mladih za ljudska prava. Skup nije imao agendu, odnosno, učesnicima je najavljeno o čemu će se govoriti, te stoga nisam u prilici da je priložim uz izveštaj. Organizator skupa nije obavestio predstavnika FHP o planiranju i održavanju skupa, odnosno koordinator FHP je za to saznao slučajno, od predstavnika Inicijative mladih za ljudska prava Andreja Nosova, što je ogroman propust u komunikaciji. Od materijala, IDC je učesnicima unapred poslao papir o konsultativnom procesu.